

GIÁ BÁN	
ĐỒNG-PHÁP	NGOÀI - QUỐC
Một năm 1.500	6.500
Sáu tháng 750	3.250
Ba tháng 375	1.625

Mua báo phải trả tiền trước.
Theo và mandat gửi cho:
M. TRẦN DINH PHRIEN - A/
Đang quảng cáo việc riêng,
xin thường - nghỉ trước

TIẾNG DÂN

Chức-nhiệm kiêm Chủ-bút
HUYNH-TIỀU-KHANG
Quản-lý
TRẦN DINH PHRIEN

La Voix du Peuple
Mỗi tuần xuất bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

HÀO-QUÂN
Số 193, đường Đồng-ba, Huế
Hộp thư: số 61
Giấy thép nói: số 62
Giấy thép: TIENG-DAN - Huế

Cán thi có công,
kiếm thi không
thiếu.

HAI CHỮ "CẦN KIỂM"

Trong cuộc sinh-hoạt của loài người

Cần Kiệm hai chữ là chữ Tàu mà ngày nay đã thành ra tiếng ta: Cần (需) là tiếng năng, đứng về mặt trái nó là tiếng nhàn; kiệm (省) là tiếng ước, đứng về mặt trái nó là xa xỉ. Trên cuộc sinh-hoạt của loài người hai chữ cần kiệm là nền tảng cốt yếu, thường cùng đi với nhau, hằng ngày người ta thường nói luôn nơi đầu miệng; song tìm cho đến nguồn và xét cho đến ngọn, thì hai chữ cần kiệm ấy lại nguyên có khác mà khác cũng không đồng. Đó mới thật là một điều phần nhiều ít kẻ suy nghiệm đến.

Phạm sự vật gì mà gọi rằng «cần» trong vũ trụ này, không có cái gì vượt ra ngoài phạm vi «nhân và quả», mà theo thuyết khoa học ngày nay thì cái luật ấy lại càng rõ rệt. Newton nói: Giai cấp trong xã-hội, bởi đâu mà có? Xã-hội nhiều giai cấp sẽ ra thế nào? Vì sao người đời cần có tự do? Được tự do thì sẽ ra thế nào? ... đều là những câu đề tìm đến chỗ lai nguyên «vì đâu mà có?» cùng cái khúc lợ «sẽ đi đến đâu?» mà thôi; nhân nào quả ấy, có một đường chỉ dẫn dính xâu suốt các đời ấy lại mà không lìa ra được. Cần kiệm hai chữ, cũng nằm trong cái luật ấy.

Theo trên lịch sử sinh hoạt của loài người, từ đời cổ sơ đến nay mà suy nghiệm thì lại lịch hai chữ cần kiệm phát nguyên rất sớm. Vì sao mà phải cần? Ở đời sơ nhân, vật liệu nhiều mà người ít, đường giục vọng trong sự sống càng đơn giản, nên không phải cần mà cũng đủ dùng. Từ số người càng ngày càng tăng, sự nhu yếu càng ngày càng nhiều, mà vật sản có ngần ấy đã sinh ra cái cần «vật dụng khuyết phạm», khi ấy vì sự cần đúng trong sự sống, mới bắt đầu trỗi dậy thực vật, chăm nuôi sức vật, và nghề công nghệ thương từ đấy mà phát khởi. Nói tóm lại là dùng sức người làm cho sản vật tăng lên, ấy là lai nguyên của chữ cần.

Trong cuộc sinh hoạt thì một chữ cần đã đủ rồi, vì sao lại sinh ra chữ kiệm? Sống nhờ chữ cần, song sức người có kẻ mạnh người yếu, cái kiệt quá của sự cần vẫn không đồng nhau; có người siêng mà thừa, lại có kẻ siêng mà vẫn thiếu. Vì vậy hoàn cảnh không thương, hoặc khi mưa nắng, hoặc đau ốm không đi làm được, thì lấy đâu mà ăn? Vì thế nên những đồ do sự cần làm ra, hoặc phải để dành tiết ước, để dành chừa

lại, phòng khi cần dùng. Ấy, đức kiệm khởi đầu tự đó. Ai cũng biết cần và kiệm là 2 cái đức tánh cùng đi trong con đường sống, không thể thiếu được, song ở trong có phần biệt: Cần là thuộc về táph cang, là tấn thủ, theo đường tích cực; còn kiệm là thuộc về táph nhu, là thoái súc, theo đường tiêu cực. Bởi vậy nên kẻ mạnh hay dễ xướng và thích cho đến ngọn, thì hai đức tánh ấy lại nguyên có khác mà khác cũng không đồng. Đó mới thật là một điều phần nhiều ít kẻ suy nghiệm đến.

Trong sách Đại học bên Á đông ta nói về phương pháp sinh tài có câu: «sinh ra nhiều mà ăn ít, làm ra mau mà tiêu chậm» 生聚食節, 為疾用舒. Nhiều và mau là cần, ít và chậm là kiệm. Mà bên Âu-Ây, các nhà tài chánh học cũng lấy sự siêng (Travail) và kiệm (Epar-

gue) làm nguyên tắc trong nhà kinh tế.

Xem thế thì rõ xưa nay Đông Tây đều lấy đức cần kiệm làm cốt yếu trong cuộc sống của loài người, không phải giải thích gì nữa. Song đó là nói theo lối kinh tế thông thường về thời đại trước kia, chờ từ ông thần cơ kni và khoa học ra đời đến nay, như thế kỷ 20 này, thì trên thị trường trái hẳn cách nói trên, nghĩa là nó hiện ra một đời thế giới mới lạ là:

Một hạng không thêm cịn kiệm chút nào, cứ ăn tiêu, chơi nhởi, xa xỉ phong lưu tới cực mà vẫn cứ sung sướng; còn một hạng cả cần cả kiệm, đầu tắt măt tối, tuôn cả mồ hôi nước mắt, không dám ăn, không dám tiêu, cần kiệm đến thế mà vẫn không làm sao cho qua ngày. Nói cho rõ ra hiện tình trên thế giới ngày nay mới có hai phái tư bản và lao động không điều hòa nhau, tức là đời sống sinh hoạt thông thường xưa nói trên, mà trở ra một cái biến lạ vậy.

Ồi! ở vào cái đời «cần và kiệm mà cũng không đủ sống» thì hạnh phúc hóa bình làm sao mà thực hiện được! Ai là kẻ dễ xướng «nhân đạo bác ái» xin sớm tìm phương mà giải quyết cái vấn đề khó khăn này cho.

Tha sơn Thạch

THẾ-GIỚI THỜI-ĐẠI

Màn kín hội Quốc-liên

ĐỐI VỚI VÂN-ĐẾ MÀN-CHÂU

Từ cuộc Trung Nhật xung đột ở Mãn châu, thành một vấn đề quap trọng trên hội Quốc liên, các nước mạnh trên thế giới đều chăm mắt vào, không ngày nào không bàn đến, nay đã mấy tháng mà giải quyết chưa xong. Xem bề ngoài thì bàn giải có cách tốt sẵn mà kỳ thiệt bề trong thì tha hồ người Nhật làm gì thì làm, trông con mắt gần như không thêm thêm xa gì hội Quốc liên; coi tin của hội Quốc liên, vì việc này mà truy lục không phải là ít. Theo phần đông quan sát thì cho rằng Mãn châu là đất Tàu mà quyền lợi người Nhật ở đây cũng nhiều, được mất hơn thua c. l. lợi hại riêng của hai nước, các nước kia không ngờ gì, nên để làm can thiệp để mua cái tiếng «bảo chương hòa bình» bảo bối thôi. Hiện tình Quốc liên, các nước trên không phải là không đáng. Song ở trong màn kín, liệp cường số để rút về nhứt nhát, có cái gì vị nể người Nhật nhiều, là có một mối khổ tâm không thể bày tỏ ra được mà chỉ ngầm ngầm lo riêng với nhau. Mỗi khổ tâm ấy ở về phương diện nào? Ở người Nhật chẳng? không phải. Ở người Tàu chẳng? cũng không phải. Như trên đã nói: Mãn châu là miền lợi hại riêng của hai nước Trung Nhật, các

nước chưa lấy gì làm ngứa mắt. Vậy thì ở đâu? Mối khổ tâm chính ở bắc Nga đó kể bên Mãn châu kia. Từ thông tấn ở Paris, có một bài nói Quốc liên đối với ảnh hưởng quân Nhật xâm chiếm Mãn châu, nói về ý đồ toan cái màn kín kia, lược trích đại đoạn dưới đây để cho độc giả cũng hiểu cái cuộc thế hiện thời trên thế giới, muốn rõ chân tướng thế nào, không phải xem trước mắt, mà cần phải dòm thấu sau lưng nữa.

«Quốc liên đối với vấn đề Viễn Đông, sao mà gặp nhiều gánh nặng quá! Cuộc Nga Thổ Nga Đức liên hợp, mới vừa thủ tiêu, nay lại xảy ra vụ quân Nhật xâm chiếm Mãn châu, làm cho các nước phải rung rinh không ngồi yên được, mà mỗi lần hội nghị lại có chủ bị khiến chế nữa.

Quần Nhật tiến lên phương Bắc, sao các nước lại có chủ không yên? là sự sẽ có cuộc Nhật Nga xung đột mà Âu châu phải cuốn vào vòng xoáy khu ộc kia. Dầu không thế, mà chỉ Nga với Nhật, thì Nga hơn, Nga thừa đủ sức lợi cho đại cuộc thế giới cả. Xin cứ một vài ý kiến của nhân sĩ các nước để chứng thuyết trên:

Các nước Âu châu vẫn ghét Nga đó, không những đề phòng lại đang tìm cách mà kiềm chế nữa. Song hiện nay các nước đều có một cái nhược điểm riêng và toàn Âu có một mối lo chung (ý chí kinh tế không đồng công lao động rạn rịch), quyết không muốn có cuộc chiến tranh nào phát hiện ra nữa khoảng này. Nay quân Nhật cứ lấn tới phương Bắc Mãn châu, thế nào cũng gây thành cuộc Nga Nhật đánh nhau. Nga Nhật đã chạm nhau thì kéo một sợi tơ mà toàn thế giới phải rung động, các nước Âu châu không thể vạch riêng làm một vòng đạo nguyên ở ngoài đời kia vì mấy cơ sở:

1) Trước đây trên Âu chiến vừa xong mà phong trào Nga đỏ nổi lên, các nước hiệp ước vẫn có lời bàn sau này cũng như tri đối Nga. Đó tuy là câu nói miệng, vốn không có điều luật bó buộc. Song Nhật bản thì không thể quên được. Một mai mà gây biến với Nga thế thì nhấc lại câu ấy để câu các nước cứu giúp, mà bên Nga lại viện công ước phi chiến để làm cho các nước khó chối cãi. Hai nước ấy lại thời với nhau không phải dễ dàng như Trung quốc kia đâu. Đến lúc bất hạnh thì các nước không thể mở rờ cả hai bên mà tất phải thiên trọng về một bên, đã thiên trọng về một bên, thì có muốn đứng ra ngoài vòng cũng không được.

2) Vạn như cuộc Nga Nhật gây ra, nước lớn Âu châu như Anh Pháp... thế nào cũng tạm giữ thái độ ôn-trọng, còn các nước nhỏ khác thì chưa biết đâu mà đoán. Mấy nước ấy không thương yêu gì Nhật bản, song cái lòng sợ ghét Nga đỏ đã lâu, gặp dịp thì nhien thừa thế mà bùng ra, đó là một điều có thể xảy ra được. Anh Pháp thế lực vẫn to, bình nhật có thể thao túng được mấy nước nhỏ kia, song đến lúc bấy giờ không những khó bề ngăn cản, mà chính tự thân mình muốn giữ cái thái độ ôn trọng cũng là việc khó khăn nào có dễ dàng gì đâu.

3) Không những thế thôi, dầu cho các nước cứ đứng ngoài, không bước vào cái vòng xoáy chiến tranh kia, mà một mình chủ Nga kia dần hơn dần thua. Âu châu cũng phải chịu ảnh hưởng. Theo nhà quân sự đi điều tra, binh lực nước Nga gần đây kể chính thức lực quân có 542.000 dân lính 530.000, cộng cả hơn 1.092.000, ngoài ra quân dự động hóa học có nhà chuyên gia chăm sóc, tàn bay có 1.200 chiếc, xe thiết giáp có 116 cỗ, kể quân thiết giáp cũng nghiêm nhien một nước lực quân lớn, nếu khai chiến với Nhật, chưa biết thắng bại về tay ai. Phòng Nga mà hơn Nhật thì thế lực có độ trường ra, miền Âu châu cũng khó bề ngăn cản. Trái lại Nga bị thua thì lớn chỉ của Nga vốn không lấy một nước lớn đơn vị, đối nước ở làm nước đi, đem tôn chỉ và nhân dân ấy mà lan k'ấp các nơi, muốn phòng mà không sao phòng cho khắp được, đối không phải đều lo của các nước hay sao? mà muốn cho thiện hậu thật không có cách gì cho hoàn thiện.

Bởi vậy có đó nên theo kế hoạch của hội Quốc liên, duy có một cách ngăn xa phòng trước, làm thế nào cho trước nhất tránh khỏi cái nạn Nga Nhật xung đột nhau mà thôi; quan sát đi quân lại đến có trăm chín, cũng theo con đường độc như ý mà đi, chờ chẳng có gì khác. Tuy vậy, phòng cái nạn ấy thì

làm cách nào? Cường chế Nhật bản chẳng? Thế không làm được. Vậy trong hạn độ ấy, hoặc giả hy sinh trung hoa để thỏa lòng của người Nhật chẳng? Đều bất tương ứng, rất mong rằng sẽ không thành ra sự thực. Trên sân khấu Quốc tế sau này, chúng ta chỉ chăm mắt trông quân Nhật xâm tới miền Bắc Mãn châu chính là một cái quan kiện cho tiền đồ hội Quốc liên vậy.

Đọc bài trên này, chúng ta thấy được một điều kiện nhiệm của hội Quốc liên đối với việc Trung Nhật xung đột, nghĩa là không yêu gì anh Nhật nhưng muốn chừa một nơi để sau này có thể tiếp hiệp mà cùng ngự quân Nga; không ghét gì Trung quốc, song vì Trung quốc hèn yếu không chiếm được địa vị quan trọng gì, nên không chịu hình Trung mà làm đến nỗi mất lòng người Nhật. Chân tướng hội Quốc liên lời thôi là thế. «Nước chảy về chỗ thấp» thế nào Trung hoa cũng lãnh phần thiệt thòi, không phải nói nữa.

Khách quan

XIN THƯA THIẾT TÌNH

Không còn bao lâu nữa thì hết năm Tây, bản báo cần phải kết thúc chúng-niên này xin thưa quý độc-giả, ai còn thiếu tiền báo, hãy nhớ gửi về cho, rất cảm ơn.

TIẾNG-DÂN

ĐỒNG-PHÁP HÓA-XA

HẠT BẮC

YẾT - THỊ

Sở Hòa-xa Hạt Bắc có lời bá-cáo đề công chúng biết rằng bản sở đã xin phép quan Toàn - Quyền dời những giờ lâu ở những đường:

Hanoi đi Na-Châm,
Hanoi đi Huế và Vinh đi Bến-Thủy, Tourane đi Huế,
bắt đầu từ 1er Janvier 1932.

Những bản giờ lâu mới dời ấy đã yết ở các ga.

Làm lại Hanoi ngày 30 tháng mười một năm 1931

VÂN-VÂN

TRỜI LỤT

Một mùng gió gục lại mưa sa, Đong nước dâng dâng ngập đến nhà. Mệt đất xoay nên miền thủy quốc, Con thuyền chèo ngược lốc phong ba.

Cối xay hết thấy gà ăn quần, Đấy giồng tha hồ ếch nhảy ra. Sống chết người đời đều bởi nước, Lắm bàn chi quân một mình ta.

Hòa giang

VINH CỘT CỜ HUNG-HÓA

Cao ngất thành Hưng ngọan cột cờ, Trái bao mưa nắng vẫn tro tro. Phơi gan tuế nguyệt tường rêu phủ, Giận mặt phong sương phiến đá mờ. Vách phần chưa phai nền nếp cũ, Tường vôi còn ăn khi thiếng xưa. Nào đâu dấu vết người thiên cổ, Suy thịnh bao đời trái mấy vua?

Quyền Thanh

CHUYỆN ĐỜI

Y-tưởng «nhà-que»

Ông cả X. — Hàng ác! Con Hồng tôi nó nhỏ có lần, nhưng nó không biết làm sao mà lại thối quá.

Cô trụ Y. — Thưa, cháu cũng muốn lại thăm chị chơ nhằng chị sợ lúc này chị lên lớp thành-chung hết năm sẽ đi thi, chớ nhà bà đi, không dám tới làm mất thì giờ quý hóa của chị.

Đ. o. X. — Không sao đâu, em nó đã bỏ học từ mấy tháng nay...

C. tr. Y. — Té ra chị Hồng đã thôi học rồi sao! Chẳng hay vì có gì mà bác không cho đi học nữa?

Đ. o. X. — Tánh khí của em nó nào như cũ, nên tôi tưởng tốt hơn là đừng cho nó học nữa, để ở nhà lo tập công ăn việc làm.

C. tr. Y. — Thưa, theo nhà cháu biết, cũng phải học một trường, chị em tính tình ôn đổng nhau, và chị Hồng tuy nhỏ thua cháu mấy tuổi, nhưng cháu vẫn phục cái tính cách của chị, và chị là một người thông minh mà học hành rất siêng năng... Như vậy, nhà cháu bỏ học chẳng phải là đáng tiếc lắm sao!

Đ. o. X. — Bỏ, chính cái trí thông minh của nó mà tôi không sợ... Cái con gì dốt quá! nó không chịu làm như người ta. Lúc nó ngồi lớp đó... nữa, một thầy dạy quá học trở lại mà đáng chết... Cái nó giống gì vậy! nó lên đứng giục giảng quá, nói rằng không chịu học, nó đứng lên, thế này thế khác... v... v... suốt nửa bị nhà trường đuổi. Có nghĩ coi, họ là bậc sư trưởng, đâu có la rầy cũng phải chịu, chớ là nó lại cãi lại! Một đứa con vậy mà nó bỏ học, thật là đáng tiếc, nó cũng hay chữ không phải cũng ngay hằm... sao?

C. tr. Y. — Thưa, chuyện đó cháu cũng nghe, nhưng năm mà thôi như vậy, thì bác cũng đừng quá nghiêm mà quả chỉ, vì cháu tưởng một vị thầy giáo mà nói ra ngoài phạm sự của mình thì học trò cũng có cái quyền thưa lại.

Đ. o. X. — Đó! các cô cũng gần một sách với nhau cả! Phòng tử như con Hồng nhà tôi mà nó cứ tăng học mãi rồi một ngày nó ra công sự như các cô, rồi người bề trên có nói đến gì, thì nó bắt lễ bắt phép lại, như vậy tưởng nó không tăng sự được quá một tiếng đồng hồ...

C. tr. B. — Thưa, chuyện có làm được hay không, mình đã ra mà làm việc, thì cái đó cũng không dám chắc muốn mà được. Nhưng chẳng lẽ khi nào cũng vẫn còn cái quyền mơn cùn của người ta, là cái quyền không để cho người ta làm nhục.

Đ. o. X. — Có nói vậy, chớ trong trường giao tế, có không thấy mấy bậc bề trên có học mà... không những đi cho người ta làm nhục bằng lời nói, lại còn dùng các sự nhục khác... nghĩa là không rửa sạch hay sao?

C. tr. Y. — Bác muốn chỉ trích các chị quá «vấn minh» không một lý gì là làm gì đó chỉ? Vâng cháu thưa lại: trong đám mây rêu lại không thấy cái bóng người hèn mọn hơn nhà sao? Mà các hạng người hèn mọn ấy lại không phải là người hay chữ hơn bề trên sao! Chuyện đó đã hiển nhiên, chớ bác phải cũng nhận rằng có. Vâng cháu xin thưa rằng cái hạng người, hoặc ở bên nam giới hoặc ở bên nữ giới mà đến phải vì đường danh lợi mà bán mình, thì là cái hạng người bỏ đi không rồi.

Đ. o. X. — Đã biết như vậy, nhưng phần nhiều là học đối với người sẵn lòng có ích bao nhiêu thì đối với người sẵn lòng xấu có hại bấy nhiêu.

C. tr. Y. — Vâng, cháu vẫn biết thế, nhưng nếu bác bảo rằng vì học thèn mà xấu người thì cháu không đồng ý.

Đ. o. X. — Như vậy thì có muốn cho em nó học trở lại để nhà cháu lại cũng phải ra làm việc cho nhà cháu sao?

C. tr. Y. — Thưa, cháu nào nói như vậy! Học cho mở mang trí thức là một việc, còn đi làm để kiếm tiền là một việc khác.

Đ. o. X. — Vì nếu chỉ có thế, nghĩa là chỉ phải làm được có bấy nhiêu, thì đâu có không phải lo mà học...

C. tr. Y. — Thưa, bác đã kiềm công việc cho chị Hồng rồi à?

Đ. o. X. — Đã kiềm em chứ! nghĩa là tôi đã gả nó cho quan đốc. Đ. o. X. ngày quan đốc cưới, thì nó không làm được là gì!

C. tr. Y. — 1/11

Lưu-nhân

